HE 13/2022 vp lausuntopyyntö
Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti
Helsingin yliopisto

Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti (KRIMO) lausuu ainoastaan ehdotettujen muutosten vaikutuksesta perustuen kansallisiin rikostilastoihin ja seksuaalirikollisuuteen liittyviin empiirisiin tutkimustuloksiin.

Helsingin yliopiston Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti seuraa lakisääteisesti ja järjestelmällisesti seksuaalirikoksiin liittyvää rikollisuustilannetta ja rangaistuksia esimerkiksi Rikollisuustilanne- ja Seuraamusjärjestelmä-julkaisuissa. Instituutin toimesta on julkaistu seksuaalirikoslainsäädännön valmistelussa hyödynnettyjä tutkimuksia. Instituutti on lisäksi käynnistänyt proaktiivisesti tutkimustoiminnassaan seksuaalirikollisuuteen liittyviä tutkimuksia.

Kokonaisuudistuksen valmistelussa ei ole ollut mahdollista huomioida viimeisiä tutkimuksia, joten tältä osin tutkimustulokset ovat osittain vanhentuneita (esim. Vauhkonen ym. 2021). Voidaan kuitenkin olettaa, että uudemmilla tutkimustuloksilla ei ole suurempaa merkitystä kokonaisuudistuksen viitekehyksessä. Esityksen kirjaukset ovat perusteltuja etenkin rikollisuustilastojen osalta. Esityksessä ei ole kuitenkaan ole huomioitu riittävän hyvin esimerkiksi seksuaalirikollisten kuntouttamiseen liittyviä tutkimustuloksia, joilla on myös merkittäviä välittömiä ja välillisiä kustannusvaikutuksia (ks. esim. Tyni & Aaltonen 2021; Laaksonen & Tyni 2015); lähtökohtana on nyt lähinnä tutkinta- ja tuomioistuinprosessiin sekä seuraamusjärjestelmään liittyvät HTV-vaikutukset estimoidun lisääntyneen määrämuutosten perusteella. Yksinkertaisimmillaan muutoksia voidaan tarkastella vankilavuosikertymistä. Esimerkiksi vuonna 1999 raiskausrikoksista tuomittiin noin 40 vuotta vankeutta; vuonna 2020 vankilavuosia raiskausrikoksista oli yhteensä 282. Uudistus tulee lisäämään seksuaalirikoksista tuomittujen määriä aikaisempaan nähden. Täytäntöönpanoviranomaisen toiminnan on oltava ennakoivaa. Rikosseuraamuslaitoksen toiminnassa seksuaalikoslainsäädännön uudistaminen tarkoittaa seksuaalirikollisille suunnattujen arviointi-, valvonta- ja kuntoutusresurssien kohdentamista uudelleen. Esitetty HTV-arvio aliarvioi tältä osin todellisia kustannuksia.

Seksuaalirikollisuuteen liittyvä tutkimus on huomioitava myönnettävässä tutkimusrahoituksessa. Seksuaalirikoksia koskevan kokonaisuudistuksen vaikutuksia tulee tutkia lyhyellä ja pidemmällä aikavälillä voimaantulon jälkeen. Lyhyemmän aikavälin tutkimukset sekä seksuaalirikoksiin liittyvä tilastointi ilmaisevat välittömiä muutoksia tuomiomäärissä sekä seksuaalirikoksista tuomittujen henkilöiden taustoissa. Lyhyen aikavälin tutkimuksilla voidaan kartoittaa esimerkiksi mahdollisen ns. net-widening -ilmiön seurauksia. Pidemmän aikavälin tutkimukset liittyvät pääosin kokonaisuudistusten vaikutusten tai vaikuttavuuden arviointiin. Tutkimuksilla tulee muun muassa selvittää sitä, miten todennäköisesti samanlaisista tekopiirteistä tuomitut henkilöt syyllistyvät uusiin seksuaalirikoksiin ennen ja jälkeen rangaistusasteikkoa korottavaa kokonaisuudistusta. Edellinen tutkimusasetelma edellyttää useamman vuoden seuranta-aikaa vaikutusten kartoittamiseksi. Tutkimusresursseja on kohdennettava etenkin ennaltaehkäisevien ja seksuaalirikoksista tuomittujen kuntoutukseen liittyvien toimenpiteiden tutkimiseen ja kehittämiseen.

Sasu Tyni
Yliopistotutkija, HTT
Kriminaalipolitiikan tutkimusyksikkö
Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti
Helsingin yliopisto